SPOREN NAAR ANTWERPEN-ZUID

==========

STUDIE OVER HET VROEGERE STATION ANTWERPEN-ZUID, DE VERDWENEN EN DE NIET-GEREALISEERDE SPOORLIJNEN TEN ZUIDEN VAN ANTWERPEN

Paul Jacops & Jef Van Olmen

ANTWERPEN-ZUID EN DE WERELDTENTOONSTELLINGEN VAN 1885, 1894 EN 1930

– Aanvulling:

Een wandeling van Antwerpen-Zuid naar Antwerpen-Kiel in 1930: over de ‘olifantenbrug’, langs de terreinen van de Wereldtentoonstelling en over de viaduct van het Kiel tot aan het Kielkerkhof.

Verslag van een wandeling van de zesjarige Hugo Resseler in 1930, door hemzelf opgetekend in 2003 en ons bezorgd door zijn zoon Walter Resseler.

Enkele foto’s en illustraties in dit stuk zijn overgenomen uit de volgende op ‘Spoorse Zolder’ gepubliceerde delen van de studie ‘Sporen naar Antwerpen-Zuid’:
5 ANTW.-ZUID Antwerpen-Zuid en de expo s van 1885, 1894 en 1930 - versie 2024 09 02.pdf
7.24 ANTW.-ZUID Lijn van Waarloos - C - tot vertakking Antw.-Zd.- versie 2025 01 27.pdf
7.25 ANTW.-ZUID Lijn van Waarloos - D - Viaduct Kiel - versie 2025 01 28.pdf

Samenstelling: Jef Van Olmen.

Een wandeling van Antwerpen-Zuid naar Antwerpen-Kiel langs de terreinen van de Expo van 1930

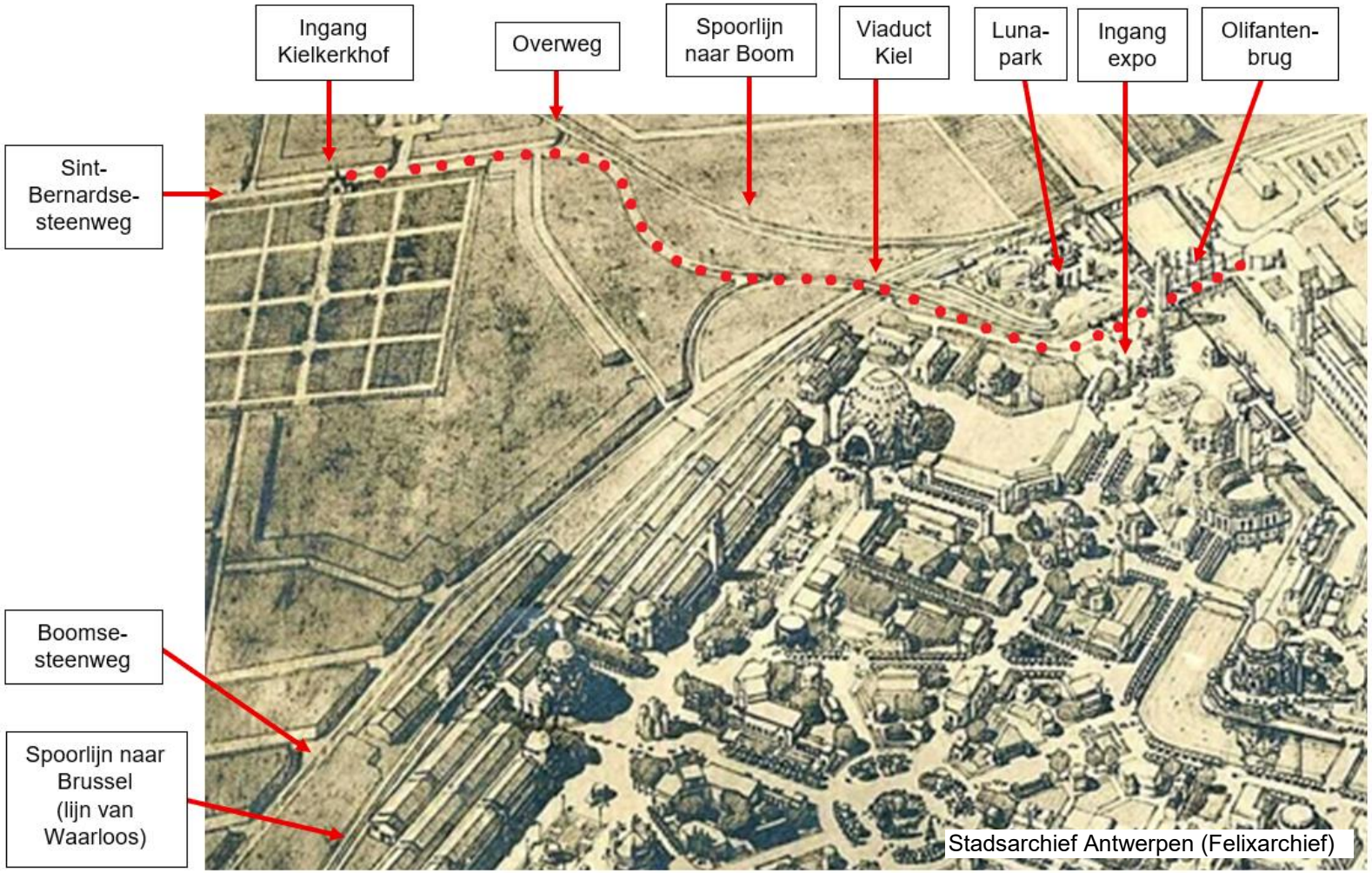

Rode stippellijn: de gevolgde route, van de 'olifantenbrug' over de vestinggracht, langs de terreinen van de Wereldtentoonstelling van 1930 en over de viaduct van het Kiel tot aan het Kielkerkhof. Document: Stadsarchief Antwerpen (Felixarchief).

Voor de Wereldtentoonstelling van 1930 werd er tussen het openlucht-zwembad (zwemdok) van het Zuid en de vestinggracht een tramlus aangelegd, ongeveer op de plaats van de huidige tramlus. Daar stapten mijn ouders, mijn zus en ik uit tram 6. Aan de overkant van de straat zagen we het gebouw van de RTT-telefooncentrale. Het opvallende gebouw aan de Kielsevest (nr. 37) staat er nu nog steeds.

Aan de andere zijde bevond zich een nagebouwd Congolees dorp dat tijdens de tentoonstelling door echte zwarte mensen bewoond werd, wat ik als kleine jongen van nog geen 6 jaar wel heel speciaal vond. Toen een bezienswaardigheid, vandaag onaanvaardbaar en totaal onmogelijk.

De 'olifantenbrug' over de vestinggracht in 1930, met een tram van lijn 8. Op de achtergrond het RTT-gebouw dat in de tekst vermeld wordt. Bron: Internet (Pinterest).

Stadsarchief Antwerpen (Felixarchief)

Een tram van lijn 4 verlaat de brug (zonder olifanten …) over de vestinggracht, richting het Kiel in de jaren dertig van de vorige eeuw. Uiterst links de spoorwegbrug, in het midden op de achtergrond de toren van het Zuidstation en rechts het RTT-gebouw aan de Kielsevest. Het Afrikaans dorp waar in de tekst naar verwezen wordt, bevond zich naast de vestinggracht vóór het gebouw in het midden van de foto, dus niet op de eigenlijke terreinen van de expo.
Foto: Stadsarchief Antwerpen (Felixarchief).

Hier bevinden zich nu – ongeveer – de bruggen van de Kolonel Silvertopstraat over de Antwerpse Ring en over de ringspoorweg, én de huidige stopplaats Antwerpen-Zuid. Zie het Michelinkaartje.

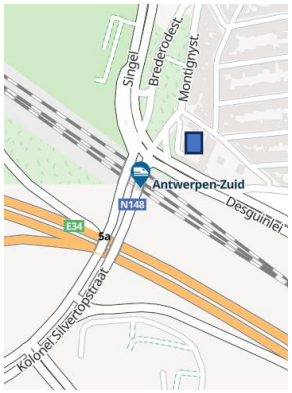

Het voormalige RTT-gebouw staat er nog steeds (zie foto hierboven en rechthoekje op het kaartje). Het gebouw heeft nu een andere bestemming.

Daarna gingen we richting het Kiel over de vestingbrug die versierd was met twaalf beelden van olifanten op hoge voetstukken. Die olifanten waren daar niet toevallig geplaatst; ze hadden hun betekenis, want het motto van de Expo op het Kiel was 'Wereldtentoonstelling voor Koloniën, Zeevaart en Vlaamsche Kunst'.

Nadat we de vestingbrug hadden overgestoken, stapten we onder een tijdelijke voetgangersbrug die de tentoonstelling met het Lunapark verbond. Dit attractiepark lag tussen de helling naar de viaduct van het Kiel en de spoorweg. Eens onder de voetgangersbrug door zagen we aan de linkerkant de ingang van de tentoonstelling, waar de mensen aan de loketten stonden aan te schuiven.

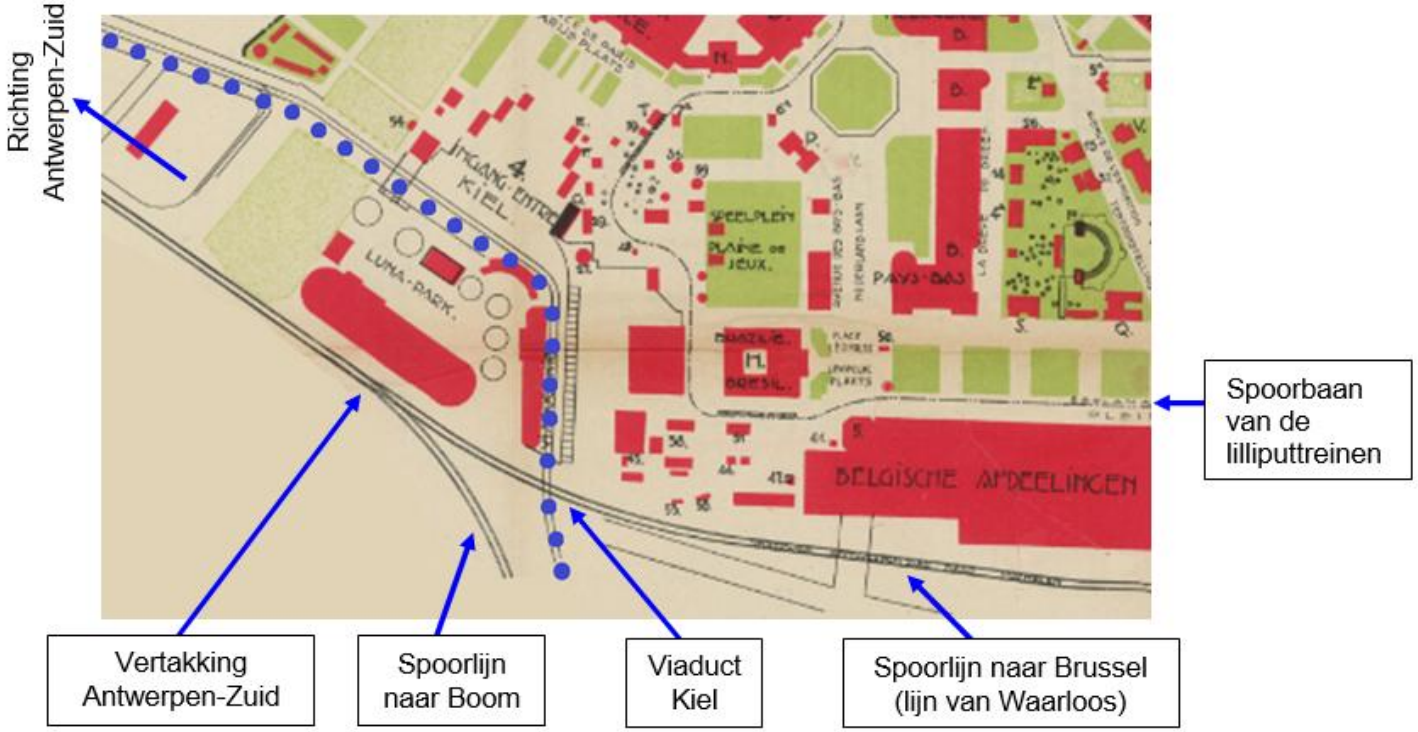

Kaartje van een gedeelte van het expoterrein in 1930. De wandelroute is aangeduid met een stippellijn.
Document: Stadsarchief Antwerpen (Felixarchief).

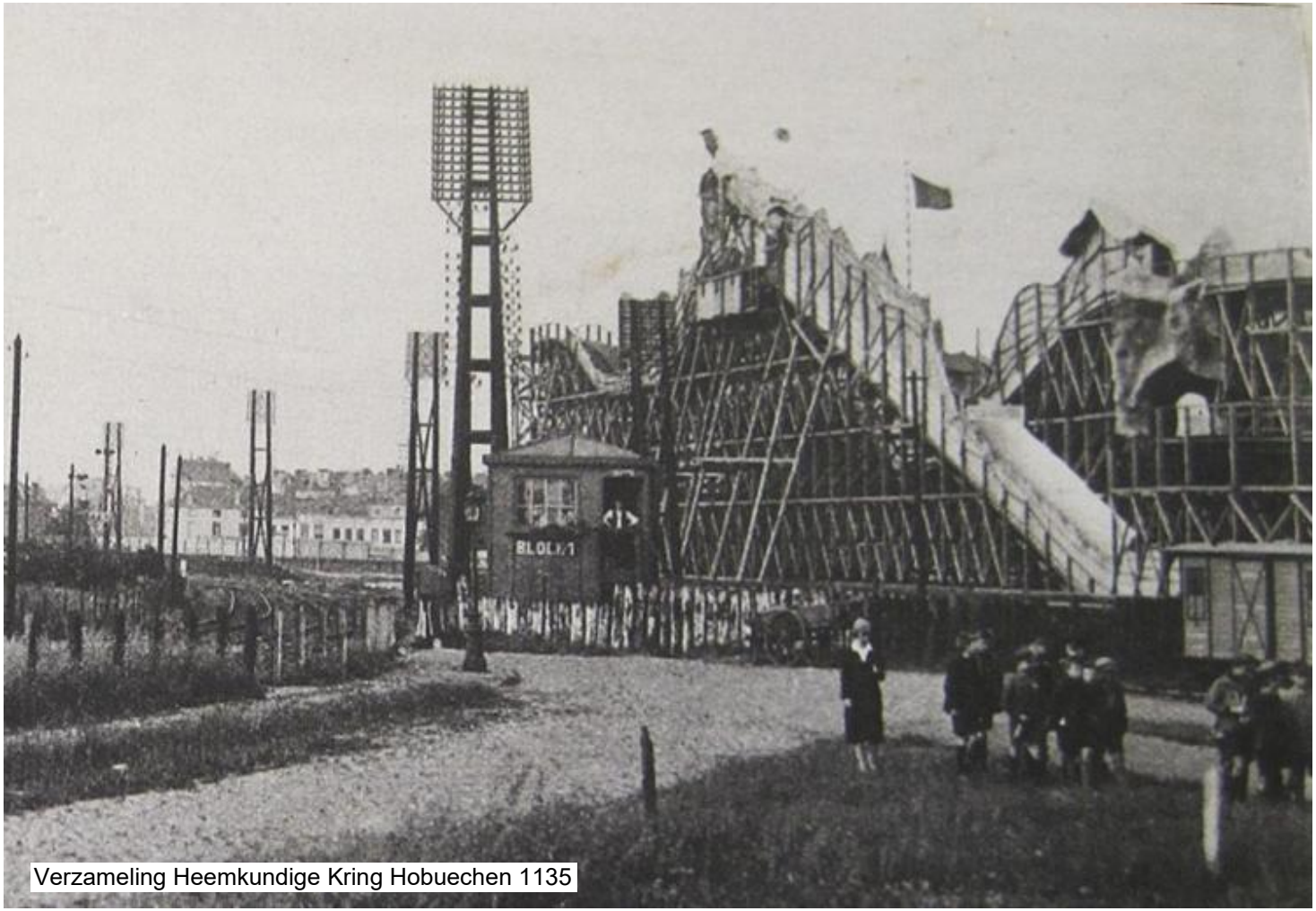

Het Lunapark van de tentoonstelling naast de spoorlijn van Antwerpen-Zuid naar Brussel, de lijn van Waarloos. Links de spoorlijn naar Boom en de vertakking Antwerpen-Zuid. In het midden Blok 1, van waaruit de seinen en wissels van de vertakking bediend worden. Rechts (niet zichtbaar) de viaduct van het Kiel.
Foto: verzameling Heemkundige Kring Hobuechen 1135.

We liepen nu op het rechtervoetpad de helling op naar de viaduct van het Kiel over de spoorlijn van Antwerpen-Zuid naar Brussel. Langs beide zijden van de helling waren hoge schutsels aangebracht met reclame. Af en toe passeerde er een fietser of een stadstram. Sommige trams hadden twee bijwagens. Ze reden al kreunend bergop … In de verte hoorden we een stoomtram fluiten. Wanneer we boven op de viaduct waren, kwam de stoomtram uit Rumst slingerend en puffend van op de Boomsesteenweg de viaduct opgereden. De tram had zijn eindpunt in de Brederodestraat naast het zwemdok.

De helling naar de viaduct van het Kiel, met de reclamepanelen waar in de tekst naar verwezen wordt. De tram komt van het Kiel en gaat dadelijk over de viaduct rijden, richting Antwerpen-Zuid. Foto (jaren dertig): Stadsarchief Antwerpen (Felixarchief).

Foto genomen vanop de viaduct van het Kiel richting Wilrijk tijdens de opbouw van de tentoonstelling van 1930. Links de paviljoenen van België (zie 'Belgische Afdeelingen' op het kaartje blz. 5), in het midden de spoorlijn naar Mechelen en Brussel (de lijn van Waarloos) en rechts de Boomsesteenweg met het uitwijkspoor en het dienstgebouw van de Buurtspoorwegen. Foto: Stadsarchief Antwerpen (Felixarchief).

Een stoomtram uit Rumst rijdt over de viaduct van het Kiel richting Antwerpen-Zuid. De foto is genomen in 1930.
Op de achtergrond rechts is een deel te zien van het Lunapark van de Wereldtentoonstelling.
De gesloten wagens bevinden zich op een laad- en losspoor van de Buurtspoorwegen.
Foto: Verzameling Heemkundige Kring Hobuechen 1135.

Eens beneden de viaduct liepen we naast de spoorweg naar Boom. Hier was een overweg met een rolbareel, die gesloten was. Dus was er een trein in aantocht. Vader vertelde dat het smalle steenwegje aan de overzijde naar het Stappaertsgasthuis in de polder liep. Dat ziekenhuis was gespecialiseerd in het behandelen van besmettelijke ziekten. Het duurde niet lang of er kwam een trein die een lange rookpluim achter zich liet. Wat was het hier een drukte van voetgangers en fietsers. Er kwam juist nog een auto uit de richting van het Kiel aangereden.

Nu verlieten we de spoorweg om de Sint-Bernardsesteenweg op te gaan. Het woord ‘steenweg’ was in die tijd zeker niet misplaatst. Hier waren er alleen maar houten huizen. Binnen een bepaalde afstand van de vesten mocht er niet in steen gebouwd worden. Hier en daar was er een open plek waar begrafenisondernemers grafstenen tentoonstelden. Hun huizen waren ook in hout. Vets was een van de bekendste. Mijn mama vertelde dat, wanneer iemand overleden was, gezegd werd: ‘Ze hebben hem met ’t karreke van Vets weggebracht’.

Stadsarchief Antwerpen (Felixarchief)

Een tram van lijn 24 rijdt de viaduct van het Kiel op, richting Antwerpen-Zuid. Op de voorgrond een bedrijf gespecialiseerd in grafmonumenten, zerken en gedenkstenen.
Let op de houten huizen, waar in de tekst naar verwezen wordt.
Links de spoorlijn naar Boom, met in de verte de vertakking Antwerpen-Zuid.

De fotograaf staat met zijn rug richting de overweg die op de volgende blz. te zien is.

Foto: verzameling Stadsarchief Antwerpen (Felixarchief).

Links de Sint-Bernardsesteenweg richting Hoboken met een tram van lijn 24 die naar Antwerpen-Zuid rijdt. Vooraan de spoorlijn van Antwerpen-Zuid naar Hoboken en Boom en de rolbareel van de overweg (met de toenmalige Polderstraat/Bareelstraat) waar in de tekst naar verwezen wordt.
De goederentrein rijdt naar Antwerpen-Zuid en wordt gesleept door een locomotief type 90 (een ex-Pruisische G10) van de stelplaats Antwerpen-Dam.
Op de achtergrond de Sint-Catharinakerk van het Kiel.
Foto (jaren dertig): verzameling Stadsarchief Antwerpen (Felixarchief).

Even verder zagen we aan de overkant van de steenweg de monumentale ingangspoort van het Kielkerkhof. We lieten nog een melkboer met zijn huifkar voorbijrijden en staken de steenweg over. Als we dan door de poort gingen kwam er een zekere rilling over mij. Het was de eerste keer dat ik op een begraafplaats kwam. Er heerste hier een heel rustige sfeer. De statige laan met dikke bomen maakte een diepe indruk op mij. We kwamen voorbij het hoge grafmonument van Hendrik Conscience. Er stonden nog grote monumenten die later allemaal naar het Schoonselhof werden overgebracht *(°)*. Er werd op het Kielkerkhof alleen nog begraven in grafkelders of op voorbehouden plaatsen. Dit was ook het geval met mijn overgrootmoeder, Rosalie Notelé, die in december 1929 overleden was. We bezochten het graf, waarin ze samen met haar echtgenoot, Justin Resseler, rustte. Bomma Resseler heb ik goed gekend. Toen ze gestorven is, was het de eerste keer dat ik met de dood geconfronteerd werd. Hoe de dag verder verliep, kan ik me niet herinneren. Waarschijnlijk zijn we na het kerkhofbezoek nog naar de tentoonstelling geweest ...

Hugo Resseler

De hoofdingang van de begraafplaats van het Kiel, in de volksmond 'Kielkerkhof' genoemd, was een symmetrisch poortgebouw met kantoor, dodenhuis en woning van de grafmaker.
Foto (jaren dertig): Wikipedia.

(°) In 1936 werd het oude Kielkerkhof gesloten, waarna in 1938 een groot aantal concessies met het funerair erfgoed werden overgebracht naar het Schoonselhof. In 1952 werd het voormalige kerkhof opengesteld als park (het Kielpark).